

SAĞLIK ÇALIŞANLARININ YAŞADIĞI YENİ KORONAVİRÜS (COVID-19) VAKALARININ İŞ KAZASI ve VAZİFE MALULLÜĞÜ KAPSAMI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF NEW CORONAVIRUS CASES THAT HEALTH WORKERS
EXPERIENCE IN ACCORDANCE TO WORK ACCIDENT AND OCCUPATIONAL
DISABILITY

Yasin KULAKSIZ*

ÖZ

İş kazası ve vazife malullüğü gibi haller çalışma hayatındaki erkek ve kadınların sürekli karşı karşıya kaldıkları önemli sosyal riskler arasındadır. İş kazaları, çoğunlukla sigortalının işyerindeki çalışması sırasında, bazı durumlarda ise dinlenmeleri esnasında farklı olaylar sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin; işyerinde yaşanan intihar, cinayet, kalp krizi ve beyin kanaması gibi olaylar da iş kazası sayılacaktır. İş kazaları işçiler ve işverenler için geçerli olan bir sigorta koludur. Memurların iş kazaları ise vazife malullüğü olarak isimlendirilmektedir. Vazife malullüğü de iş kazası gibi farklı olayların sonucu gerçekleşmektedir. Bazı durumlarda olaylar ortak, maruz kalan kişiler işçi ya da memur olabilmektedir. Çin'de başlayarak tüm dünyayı etkisi altına alan ve günümüzde Türkiye'de devam eden yeni koronavirüs de bu

ABSTRACT

Situations such as work accident and occupational disability are among the important social risks that men and women in business life face constantly. Work accidents can occur due to various reasons. Work accidents occur mostly due to different events during the work of the insured in the workplace and in some cases during their rest. For example; incidents such as suicide, murder, heart attack and brain hemorrhage in the workplace will also be counted as work accidents. Work accidents are insurance branches that are valid for workers and employers. Work accidents of civil servants are called occupational disability. Occupational disability occurs as a result of different incidents such as work accidents. In some cases, those who are exposed to the events may be workers or civil servants. Starting all over the world under

* SGK Müfettişi, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ykulaksiz@sgk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0001-8925-2869.
Kulaksız, Y. (Haziran 2020). Sağlık Çalışanlarının Yaşadığı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Vakalarının İş Kazası ve Vazife Malullüğü Yönünden Değerlendirilmesi, *Vergi Raporu*, 249, (101-110).

durumun en güzel örneğidir. Bütün vatandaşlara bulaşma ihtimali olan bu virüs özellikle bu virüsle mücadele eden sağlık çalışanlarını ciddi anlamda tehdit etmektedir. Bu tehdidin gerçekleşmesi, virüsün iş kazası ya da vazife malullüğü yönünden Sosyal Güvenlik Kurumunca değerlendirilmesini gündeme getirecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Koronavirüs Vakası, İş Kazası, Vazife Malullüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu.

Jel Sınıflandırma Kodları: H55, J62, R41.

GİRİŞ

Sağlık çalışanlarının yaşadığı vakaların iş kazası ve vazife malullüğü yönünden değerlendirilmesine geçmeden önce, bu çalışanların sigortalılık statülerinin ne olduğunun bilinmesinde fayda vardır. Sigortalılık statüleri, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4'üncü maddesinde düzenlenmiştir.

5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasında; bu Kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından; (a) bendinde; hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar, (b) bendinde, köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise; ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr sicilinde kayıtlı olanlar, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, tarımsal faaliyette bulunanlar, (c) bendinde ise; kamu idarelerinde; 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler

the influence of China in the area and today is the best example of this new coronavirus as the ongoing situation in Turkey. This virus, which is likely to infect all citizens, seriously threatens its healthy employees, especially those struggling with this virus. Realization of this threat will bring the virus to the agenda by the Social Security Institution in terms of work accident or disability.

Keywords: The New Coronavirus Case, Work Accident, Occupational Disability, Social Security Institution

Jel Classification Codes: H55, J62, R41.

gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar, 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 86'ncı maddesi uyarınca açıktan ve-kill atanmışlar, sigortalı sayılmışlardır.

Yukarıdaki bilgilerin anlaşılmasının kolay olması açısından, 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olan sigortalıları; işçi ya da eski ifadeyle SSK'lılar, 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine tabi olanları işverenler ya da eski ifadeyle Bağ-kurlu'lar, 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olanları ise memurlar şeklinde ifade edebiliriz.

Tıbbi uzmanlar tarafından yeni koronavirüsün bulaşmasının engellenmesi adına şu an için yapılması gerekli en keskin çözüm olarak, sosyal izolasyonun sağlanması yani herkesin kendi karantinasını başlatarak buna devam etmesi gerektiği belirtilse de, tamamen sokağa çıkma yasağının ilan edilmediği bir ortamda herkesin evinde kalması gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Bu noktada, uzaktan çalışması mümkün olmadığı için dışarıda iş yürüten kesim ile işleri olmamasına rağmen izolasyon kurallarına uygun

davranmayıp dışarıda bulunan kesimin vaka artış hızına katkıda bulunacağı bilinen bir gerçektir. Virüsün yayılmasının engellenmesi için öncelikle vatandaşların evlerinde kalmalarını amaçlayan ve bu şekilde sağlık sisteminin sürdürülebilir hale geleceğini savunan koruyucu hekimlik, virüs bulaşan kişilerin hastanedeki süreçlerinde ise tedavi ediciliğe dönüşmektedir. Tedavi edicilik kısmında ise sahadaki grupta; başta doktorlar olmak üzere, ebe, hemşire ve diğer yardımcı sağlık hizmetleri personeli yer alacaktır. Virüs bulaşarak enfekte olan kişilerin tedavilerinde çalışan sağlık personellerinin işlerini yürüttükleri sırada kendilerinin de bulaşa maruz kalabilmeleri güçlü bir ihtimaldir. Bu durumda da ortaya çıkan vakaların yukarıda geniş bir şekilde yer verilen iş kazası ve vazife malullüğü sigortaları açısından değerlendirilmesi gündeme gelecektir.

1- YENİ KORONAVİRÜS ve İŞ KAZASI

İş kazası, 01/10/2008 tarihinde tüm hükümleriyle birlikte yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanunun 13'üncü maddesinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Adı geçen maddeye göre iş kazası; sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özre uğratan olaydır.

Yukarıdaki madde hükmü yorumlandığında; iş kazasının 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile hak-

larında (a) bendi hükümleri uygulanacak olan 5'inci madde kapsamındaki sigortalılar için yani eski tabirle SSK ve Bağ-kur kapsamında sigortalı olanlar için uygulanacağını söyleyebiliriz. Bu kapsamda sayılan sigortalılara veya ölümü halinde hak sahiplerine Sosyal Güvenlik Kurumunca; yaşadıkları kazanın maddi karşılığı olarak ödenek, gelir gibi isimlerle gerçekleştirilecek yardımlarla çeşitli desteklerde bulunulacaktır.

5510 sayılı Kanunun 16'ncı maddesine göre;

- Sigortalının, iş kazası sonucu Sosyal Güvenlik Kurumunca yapılacak değerlendirme sonucu meslekte kazanma gücünün %10 oranının altında olması durumunda iş göremediği her gün için günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilecek,
- Yapılacak değerlendirme sonucu iş göremezlik oranının %10 ve üzerinde olması durumunda sürekli iş göremezlik geliri bağlanacak,
- Meydana gelen iş kazası sonucu sigortalının ölmesi halinde ise; hak sahiplerine, ölüm geliri bağlanacak, gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilecek, ayrıca iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi söz konusu olabilecektir.

Sosyal güvenlik sistemimiz prim esaslı bir sistem olduğu için, vatandaşların Sosyal Güvenlik Kurumu'nun sunmuş olduğu haklardan yararlanabilmeleri yaş, sigortalılık süresi, prim gün sayısı gibi birden fazla şartın yerine getirilmiş olmasına bağlıdır. Ancak iş kazalarında bu şekilde bir şart zincirinin yerine getirilmesi zorunluluğu bulunmaksızın kişi sigortasız olsa dahi yaşadığı vaka iş kazası tanımına dahilse bu sigorta kolundan sağlanan haklardan kendisi veya ölümü halinde hak sahipleri yararlanabileceklerdir.

Örnek: Doktor (M) (XYZ) Ltd. Şti.'ye bağlı (ABC) Özel Hastanesinde 2015 yılında 5510 sayılı Kanunun (4/1-a) bendi kapsamında göğüs hastalıkları uzmanı olarak çalışmaya başlamış-

tır. Yeni Koronavirüs salgınının yaygınlaşması sonucu Doktor (M) de virüsten enfekte olarak 10/04/2020 tarihinde çalıştığı hastanede tedavi altına alınmıştır. Tedavisinin tamamlanmasının ardından iyileşerek taburcu olan Doktor (M) olayın iş kazası olduğunu iddia ederek bu yönüyle değerlendirilmesi için Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurmuştur.

Doktor (M)'nin yaşı 25, toplam sigortalılık süresi 5 yıl ve prim gün sayısı 900 gündür.

Bu durumda Doktor (M)'nin öncelikli olarak kazanın yani yeni koronavirüs vakasının yapılmakta olan iş nedeniyle yani hastayı tedavi ederken (söz konusu halde olay zaten işyerinde de gerçekleşmiş olmaktadır) bulaştığını veya hasta tedavisinden bağımsız olarak hastane sınırları içinde bir yerde iken temas kurduğu bir kişiden bu virüse maruz kaldığını ortaya koyması gerekmektedir. Bunun söz konusu olmaması durumunda olay iş kazası olarak değerlendirilemeyecektir. Örneğimizde, yeni koronavirüse maruz kalan (M) doktor olup kendisi enfekte olan hastaların tedavi sürecinde sürekli yer almaktadır. Bu tedavide etkin rol olan doktorların; salgın sürecindeki tedbirlere uyum biçimi, virüslü hastalarla olan temas durumları, görevleri için hastanede bulundukları zaman dilimi göz önünde bulundurulduğunda vakanın işyerinde yani hastanede virüslü hasta tedavi edilirken gerçekleştiğinin ispatı çok da zor olmayacaktır. Ters durumda yani virüsün işyerinde yani hastane dışında Doktor (M)'nin market alışverişi sırasında meydana geldiğine ve bu durumun iş kazası olmadığına kanaat getirmek oldukça zor olacaktır. Olayımızda, Sosyal Güvenlik Kurumunca yapılacak inceleme sonucunda vakanın iş kazası olduğu sonucuna varılması halinde Doktor (M) yaş, sigortalılık süresi, prim gün sayısı gibi kriterler dikkate alınmaksızın iş göremezlik oranına göre iş kazası sigortasından sağlanan geçici iş göremezlik ödeneği veya sürekli iş göremezlik geliri desteklerinden yararlanabilecektir.

Örnek: Doktor (Y) (ABC) A.Ş.'ye bağlı (XYZ) Özel Hastanesinde 2014 yılında 5510 sayılı Kanunun (4/1-a) bendi kapsamında ortopedi uzmanı olarak çalışmaya başlamıştır. Yeni koronavirüsün yaygınlaşması sonucu Doktor (Y)'de virüsten enfekte olarak 25/04/2020 tarihinde çalıştığı hastanede tedavi altına alınmış, ancak 20 günlük yoğun bakım sürecinin ardından kurtarılamayarak vefat etmiştir. Vefatın ardından Doktor (Y)'nin hak sahipleri olayın iş kazası olduğunu iddia ederek bu yönüyle değerlendirilmesi için Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurmuştur.

Doktor (Y)'nin yaşı 35, sigortalılık süresi 10 yıl ve prim gün sayısı da 3600 gündür.

Doktor (Y) virüs sonucu vefat etmiş olduğundan, kazanın yani yeni koronavirüs vakasının ispatı hak sahiplerince yapılacaktır. Bu bağlamda hak sahiplerinin Doktor (Y)'nin hastane sınırları içinde bir yerdeki iken bu virüse maruz kaldığını ya da yapılmakta olan iş nedeniyle yani hastayı tedavi ederken virüsün bulaştığını ortaya koymaları gerekmektedir.

Yukarıdaki örnekten farklı olarak (ABC) Hastanesi'nde çalışan Doktor (Y) ortopedi uzmanı olduğu için, bu doktorun yeni koronavirüse maruz kalarak enfekte olan hastalarla tedavi sürecinde birlikte olması durumu, uzmanlık alanı itibarıyla zordur. Ancak Doktor (Y) her ne kadar hastaların tedavi sürecinde yer almamış olsa dahi hastane sınırları içinde iken de bu virüse maruz kalması pek tabii mümkündür. Bu bağlamda Doktor (Y)'nin hak sahipleri iş kazası iddialarını; (Y)'nin hastanede tedavi sırasında temas kurduğu kişiler, tedavi dışında hastane içinde temas kurduğu kişiler, bu kişilerin enfekte olup olmadıkları, temasın nerede gerçekleştiği, ortaya konulması suretiyle ispat edebilecektir. Bu örnekte de Sosyal Güvenlik Kurumunca yapılacak inceleme sonucunda olayın iş kazası olduğu sonucuna varılması halinde Doktor (Y)'nin yaş, sigortalılık süresi, prim gün sayısı gibi kriterler dikkate alınmaksızın hak sahiplerine iş kazası sigorta kolun-

dan ölüm geliri bağlanacak, ayrıca evlenme ve cenaze ödeneği de verilecektir.

Yukarıdaki örnekler göz önünde bulundurulduğunda yaşanan her somut olayın kendi içinde farklılık arz ettiği ve olayın derinlemesine analizinin yapılarak karar verilmesi gerektiği aksi takdirde şablon zihniyetiyle ezbere bir değerlendirmeye sonucu karar verilmesinin isabetsiz olduğu ortadadır. Nitekim Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'nce sigortalının yaşamış olduğu H1N1 olarak isimlendirilen domuz gribi vakası ile ilgili olarak verilen kararda da durum bu şekildedir.

Müteveffanın (ölen kişinin) hak sahipleri tarafından İş Mahkemesi'nde açılan davada müteveffanın 26/12/2009 tarihinde yaşadığı domuz gribi (H1N1) sonucu gerçekleşen ölüm olayının iş kazası sayılmasına karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yerel mahkemece olayın iş kazası olmadığına karar verilerek hak sahiplerinin bu talebi reddedilmiştir. Yerel mahkemece talepleri reddedilen hak sahipleri ile davalı kurum vekili tarafından verilen hüküm süresi içinde temyiz edilmiştir.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesince verilen kararda ise özetle; *"...müteveffanın davalı şirkette 01/05/1996 tarihinden itibaren tır şoförü olarak çalıştığı, müteveffanın en son 26/11/2009 tarihinde Trabzon Limanı'ndan çıkış yapıp Ukrayna'ya gittiği, yine aynı limandan 11/12/2009 tarihinde Türkiye'ye giriş yaptığı, işyerinin bulunduğu Trabzon iline dönerken kendisini iyi hissetmediği için ...Devlet Hastanesi'ne 13/12/2009 tarihinde muayene edildiği ve söz konusu hastanede muayene edilerek raporun tanı kısmına; "akut üst solunum yolu enfeksiyonu, tanımlanmamış " yazıldığı, müteveffaya iğne yapıp ilaç verildiği, daha sonra müteveffanın Trabzon iline gittiği, 15/12/2009 tarihinde ise işveren tarafından yine Ukrayna'ya gitmek üzere görevlendirildiği, ancak Çarşamba ilçesinde trafik kazası geçirdiği ve bu kaza nedeni ile götürüldüğü Çarşamba Devlet Hastanesi'nde muayene edildiği, düzenlenen raporda; trafik ka-*

zası nedeni ile başvuran müteveffanın tüm bulgularının normal olduğunun belirtildiği, ancak müteveffaya "devaljin ampul" isimli ilaç verildiği, kazadan sonra müteveffanın tekrar Trabzon iline döndüğü ve iki gün sonra 17/12/2009 tarihinde KTÜ ... Hastanesi'ne "bir haftadır öksürük, balgam, halsizlik, 2 gündür 40 derece ateş "şikayetleri ile başvurduğu, hastane tarafından H1N1 (domuz gribi), pnömani (zatürre) ve ARDS (akut solunum sıkıntısı sendromu) tanısıyla tedavi altına alındığı, on gün yoğun bakımda kaldıktan sonra 26/12/2009 tarihinde vefat ettiği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müfettişi tarafından düzenlenen raporda; müteveffanın 15/12/2009 tarihinde geçirdiği kazanın iş kazası olduğunun, ancak 26/12/2009 tarihinde vefat etmesi sonucu hastane raporunda ölüm tanısı olarak H1N1 (domuz gribi) pnömoni akut böbrek yetmezliği...belirtilmesi nedeni ile ölümünün geçirmiş olduğu iş kazası ile ilişkilendirilemeyeceğinin belirtildiği, Adli Tıp Kurumu ... Birinci Adli Tıp İhtisas Kurulu'nun 16/04/2014 tarihli raporunda; müteveffanın ölümünün H1N1 (domuz gribi) enfeksiyonu ve gelişen komplikasyonlarından meydana gelmiş olduğu, 13/12/2009 tarihinde ...Devlet Hastanesi'ne başvurusundaki şikayetlerin H1N1 enfeksiyonunun başlangıç belirtileri olabileceğinin, H1N1 virüsünün kuluçka süresinin 1-4 gün arasında değiştiğinin, 13/12/2009 tarihindeki şikayetlerin hastalığın başlangıç belirtileri olduğu taktirde H1N1 enfeksiyonunun bulaşımının 13/12/2009 tarihinden önceki 1-4 günlük zaman dilimi içerisinde gerçekleşmiş olacağının, 15/12/2009 tarihinde meydana gelen trafik kazasında hastalığın etkisi olduğunu gösterir tıbbi bulgu olmadığının bildirildiği, Adli Tıp Genel Kurulu'nun 26/03/2015 tarihli raporunda da; Birinci İhtisas Kurulu gibi görüş bildirildiği anlaşılmaktadır. Yasada iş kazası, sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olay olarak tanımlandığından, olayın etkilerinin bir süre devam ederek zaman içinde

artması ve buna bağlı olarak sonucun daha sonra gerçekleşmesi mümkündür. Yani, iş kazası *ani bir olay şeklinde ortaya çıkıp, buna bağlı olarak zarar, derhal gerçekleşebileceği gibi, gazdan zehirlenme olayında olduğu şekilde etkileri daha sonra da ortaya çıkabilir. Sonradan oluşan zarar ile olay arasında uygun illiyet bağı bulunması koşuluyla olay iş kazası kabul edilmelidir. Yasanın iş kazasını sigortalıyı zarara uğratan olay biçiminde nitelendirmiş olması illiyet (nedensellik) bağıni iş kazasının bir unsuru olarak ele almayı gerektirmiştir. Ne var ki, burada aranan “uygun illiyet (nedensellik) bağı olup, bu da yasanın aradığı hal ve durumlardan herhangi birinde gerçekleşme olgusu ile sonucun birbiriyle örtüşmesi olarak anlaşılmalı, yasada olmadığı halde, herhangi başkaca kısıtlayıcı bir koşulun varlığı aranmamalıdır. Kısacası; anılan yasal düzenleme, sosyal güvenlik hukuku ilkeleri içinde değerlendirilmeli; maddede yer alan herhangi bir hale uygunluk varsa zararlandırıcı sigorta olayının kaynağının işçi olup olmaması ya da ortaya çıkmasındaki diğer etkenlerin değerlendirilmesinde dar bir yoruma gidilmemelidir.* (HGK 2009/21-400 Esas,432 Karar)

Somut olayda, tır şoförü olan davacı murisinin 26/11/2009 tarihinde davalı işveren tarafından Ukrayna'ya sefere gönderildiği, 11/12/2009 tarihinde Türkiye'ye girişi yaptığı, Adli Tıp Kurumu raporunda, H1N1 virüsünün kuluçka süresinin 1-4 gün arasında değiştiği, murisin 13/12/2009 tarihli hastaneye başvurusunda belirttiği şikayetlerin hastalığın başlangıç belirtileri olduğu taktirde hastalığın bulaşmasının bu tarihten 1-4 gün öncesinde gerçekleşmiş olacağının bildirildiği, buna göre davacı murisinin, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle Ukrayna'ya yapılan sefer sırasında bulaştığı yukarıda belirtilen rapor kapsamından anlaşılan H1N1 virüsüne bağlı olarak, daha sonra meydana gelen ölü-

münün iş kazası olarak kabul edilmesi gerektiği açıktır.” Denilmiştir¹.

2- YENİ KORONAVİRÜS ve VAZİFE MALULLÜĞÜ

Yazımızın en başında da ifade ettiğimiz üzere memurların vazifeleri başında bir olaya maruz kalmaları durumu iş kazası olarak ifade edilemeyecek ancak memur hakkında memurun iş kazası olarak ifade edilen vazife malullüğü hükümleri uygulanabilecektir. Vazife malullüğüne dair hükümler 5510 sayılı Kanunun 47'nci maddesinde düzenlenmiştir. Adı geçen madde düzenlemesine göre; 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa bu Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olanlar için aşağıdaki hallerde vazife malullüğü hükümleri uygulanır. 5510 sayılı Kanunun 25'inci maddesinde belirtilen malullük; sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa, buna vazife malullüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malullüğü denir. Ancak; vazife malullükleri; keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanmaktan, mevzuat ve emir dışında hareket etmiş olmaktan, yasak fiilleri yapmaktan, intihara teşebbüsten, her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacından, doğmuş olursa bunlara uğrayanlar hakkında vazife malullüğü hükümleri uygulanmayacaktır.

Mülga 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 45'inci maddesinde; “44'üncü maddede yazılı malullük; iştirakçilerin vazifelerini yaptıkları sırada

¹ Yargıtay. “Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 15/04/2019 T. 2018/5018 E. 2019/2931 K. sayılı Kararı. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasilstemciWeb/>) Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

vazifelerinden doğmuş olursa, vazifeleri dışında kurumların verdiği her hangi bir kuruma ait başka işleri yaparken, bu işlerden doğmuş olursa, kurumların menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken o işten doğmuş olursa (Maksadın ilgili kurumlarca kabul edilmesi şartıyla), fabrika, atelye ve benzeri işyerlerinde, işe başlamadan evvel iş sırasında veya işi bitirdikten sonra, o işyerinde husule gelen ve yine o işyerinin mahiyetinden veya çalışma konusundan ileri gelen kazadan doğmuş olursa, buna vazife malullüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malulü denir.” Denilmiştir.

Yukarıdaki madde hükümleri yorumlandığında vazife malullüğünün gerek 5510 sayılı Kanunun 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında yani kamu idarelerinde görev yapan memurlar gerekse de 5510 sayılı Kanundan önce yürürlükte bulunan Mülga 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa tabi iştirakçi memurlar hakkında da uygulanacağını söyleyebiliriz. Gerek 5510 sayılı Kanun gerekse de 5434 sayılı Mülga Emekli Sandığı Kanununda adi malullüğe atıfta bulunularak buradaki malullüğün memurun vazifesi esnasında meydana gelmesi halinde vazife malullüğü hükümlerinden yararlanabileceği belirtilmiştir. Konuyla ilgili olarak 5510 sayılı Kanunun 25’inci maddesinde; “...(c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60’ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malûl sayılır.” Denilmiştir.

5510 sayılı Kanunun 47’nci maddesine göre vazife malullüğünden sağlanacak haklar noktasında;

- Sigortalıya vazife malullüğü aylığı bağlanabilecektir,
- Vazife malullüğüne bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanabilecektir,
- Hak sahiplerine cenaze ve evlenme ödeneği de verilecektir.

5510 sayılı Kanunun 25’inci maddesinde tanımlanan adi malullük halinde; kişinin çalışma gücünün en az %60’ını kaybetmiş olması, en az 10 yıldır sigortalı olması ve toplamda 1800 gün malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları prim gün sayısının bulunması şartı söz konusu iken vazife malullüğü halinde tıpkı iş kazasında olduğu gibi maluliyet için yerine getirilmesi istenen sigortalılık süresi, prim gün sayısı gibi şartlar aranmamaktadır. Burada sadece kişinin vazifesini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiğinin Sosyal Güvenlik Kurumu sağlık kurulunca tespitine ihtiyaç vardır. Ayrıca bu maluliyette vazifeye yapılan vurgu, olayı iş kazasından ayırmaktadır. Nitekim, bir sigortalının iş kazası hükümlerinden yararlanabilmesi için olayın işyerinde gerçekleşmiş olması yeterli iken yani bu bağlamda işyerinde meydana gelen intihar vakası iş kazası sayılabiliyorken söz konusu vaka vazife malullüğünde dikkate alınmamaktadır. Konuyla ilgili olarak yargı yerlerince verilen kararlar da bu durumu desteklemektedir.

Bireysel başvuru yolu kullanılmak suretiyle Anayasa Mahkemesine konu edilen kararda özetle; başvuru YALÇIN’ın; *Tekirdağ İl J. Komutanlığı Karargâh ve Servis Bl.K.İğında askerlik hizmetini ifa ettiği sırada 11/07/2008 tarihinde geceleyin, koğuştta istirahat halde bulunduğu sırada bağırarak uyandığı ve ardından bayıldığı; hemen akabinde yapılan tıbbi müdahaleler sonrasında beyin kanaması teşhisinde bulunan davacının uzun bir tedavi görmeyi müteakip GATA Hastanesinin 08/07/2009 tarihli ve 2441 sayılı sağlık kurulu raporu ile “Intraserebral hematoma operasyonlusu + Sağ hemipleji” tanısıyla hakkında “Askerliğe elverişli değildir.” kararı verildiği; davacının, vazife malulü sayılması için yapılan başvuru sonrasında; davalı kurumun Vazife malullüğü tespit kurulunun 14/06/2012 tarihli ve 297 sayılı kararı ile hakkında vazife malullüğü hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığına karar verilmesi üzerine bu işlemin iptali istemiyle AYİM’de iş bu davanın açıldığı anlaşıldığı,*

AYİM tarafından verilen kararda; “Belirtilen hükümlerden de anlaşıldığı üzere muvazafalık hizmetini yapan erlere vazife malullüğü hükümlerinin uygulanabilmesi için, bunların silâh altında bulundukları esnada, celp ve terhislerinde veya sevkleri sırasında vazifelerinden doğan ve vücutlarında hâsıl olan arızalar veya duçar oldukları tedavisi imkânsız hastalıklar yüzünden vazifelerini yapamayacak duruma gelmeleri gerekmektedir. Davacının maluliyetine neden olan söz konusu rahatsızlığa neden olabilecek somut bir olaya ilişkin bilgi ve belge bulunmamakta, yalnızca davacının 11/07/2008 tarihinde, 06:00-09:00 saatleri arasında tuttuğu nöbet dönüşünde düşerek başından yaralandığına dair soyut iddiası mevcuttur. Dosyada mevcut nöbet çizelgesinden davacının 11/07/2008 Cuma günü saat 06.00-09.00 saatleri arasında nöbetçi olduğu anlaşılmakla birlikte, Tekirdağ Devlet Hastanesi Acil Polikliniğe poliklinik defteri 56390 sıra numarasında 11/07/2008 tarih ve saat 04:47 kaydının bulunduğu, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Komutanlığına ait Acil Servis Servislere Hasta Gönderme Formunda 11/07/2008 tarih ve 08:20 saatlerinin bulunduğu, ayrıca Klinik Laboratuvar Sonuç Raporlarında Acil Serviste yapılan tetkik tarih 11/07/2008 tarih ve saat 08:27 ve 08:51 olduğu görülmektedir. Yani davacı 11/07/2008 tarihindeki 06:00-09:00 nöbetine hiç gitmemiş o saatlerde rahatsızlığı nedeniyle hastaneye kaldırılmış ve Acil Serviste tedavi altına alınmıştır. Dolayısıyla davacının rahatsızlığının vazifeden sebep ve tesiriyle ortaya çıktığına ilişkin bilgi ve belge bulunmamaktadır. Tüm bu açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde davacının maluliyetinin oluşumunda askerlik görevinin sebep ve tesirinin bulunmadığı, davacı hakkında tesis edilen işlemde hukuka aykırılık

olmadığı değerlendirildiğinden, davanın reddine karar verilmiştir.” Denilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararda ise özetle; “...Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetleme imkânı verir. Bu nedenle bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenmesi için başvurucağının yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediği, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşler hakkında bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfiliğe ilişkin bir belge ya da belge sunmuş olması gerekir” Denilerek başvuru reddedilmiştir.²

Örnek: Doktor (Y) Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde 31/12/2016 tarihinde 5510 sayılı Kanunun (4/1-c) bendi statüsünde enfeksiyon hastalıkları uzmanı olarak çalışmaya başlamıştır. Tüm dünyayı etkisi altına alan ve Türkiye’de de yoğun olarak görülen yeni koronavirüse maruz kalan hastalar Doktor (Y)’nin çalıştığı hastanede de yoğun bir şekilde tedavi edilmekte olup, Doktor (Y) de enfeksiyon hastalıkları uzmanı olması sebebiyle hastanede yoğun bir mesai yapmaktadır. Doktor (Y) çalıştığı hastaneden evine dönerken yolda seyir halinde iken geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etmiştir.

Doktor (Y)’nin yaşı 25, toplam sigortalılık süresi 4 yıl ve prim gün sayısı 1440 gündür.

² Anayasa Mahkemesi. “Anayasa Mahkemesinin 06/01/2016 T. 2013/8961 K. sayılı Kararı”. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Ara?BasvuruNoYil=2013&BasvuruNoSayi=8961&KararBulteni=1>). Erişim tarihi: 22 Nisan 2020.

Doktor (Y)'nin vefatının ardından hak sahibi eşi kalp krizinin yeni koronavirüsünden kaynaklandığını iddia ederek vazife malullüğü sigortasından ölüm aylığı bağlanması için Sosyal Güvenlik Kurumu'na müracaat etmiştir. Doktor (Y)'nin yapılan otopsisinde ölümün yeni koronavirüsün kalbi tetiklemesi sonucu gelişen kalp krizi sonucu vuku bulduğu saptanmıştır. Bu durumda her ne kadar kalp krizi Doktor (Y)'nin şahsi aracında gerçekleşmiş olsa da Doktor (Y)'nin hastanedeki görevinin enfeksiyon hastalıkları uzmanlığı olması, hastanede geçirdiği zaman dilimi, enfekte olan hastalarla ilişkisi gibi durumlar göz önünde bulundurulduğunda meydana gelen kalp krizinin yeni koronavirüs sonucu vuku bulduğunun ispatı, yani bulaşmanın yapılan işle bir bağlantısı olduğunun ortaya konulması zor olmayacaktır. Söz konusu ispatın gerçekleşmesi halinde de Doktor (Y)'nin hak sahiplerine ölüm aylığı için gerekli olan prim gün sayısı dikkate alınmaksızın söz konusu aylık bağlanacak, evlenme ödeneği, cenaze ödeneği gibi yardımlar da yapılacaktır.

SONUÇ

5510 sayılı Kanunun 13'üncü maddesinde geniş bir şekilde açıklanan ve çoğunlukla; sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda meydana gelen iş kazaları 5510 sayılı Kanunun (4/1-a) bendine tabi olan sigortalılar; işçi ya da eski ifadeyle SSK'lılar ile (4/1-b) bendine tabi olanlar yani işverenler ya da eski ifadeyle Bağ-kur kapsamındaki sigortalılar için uygulanacaktır. Vazife malullüğü ise 5510 sayılı Kanunun 47'nci maddesinde; sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka

işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa 5510 sayılı Kanunun (4/1-c) bendine tabi olan sigortalılar yani memurlar için uygulanacaktır.

Yeni koronavirüs vakasının Türkiye'de görülmeye başlaması ve yaygınlaşmasıyla birlikte sağlık alanında çok önemli görevler ifa eden, başta doktorlar olmak üzere, ebe, hemşire ve diğer yardımcı sağlık hizmetleri personelinin bu görevlerini yerine getirmeleri esnasında virüse maruz kalma oranları oldukça yüksektir. Virüse maruz kalan sağlık hizmetleri personeli veya ölümleri halinde hak sahipleri eş, çocuk, anne veya babasının bu maruziyetin hastanede yani işyerinde yürütülmekte olan iş sebebiyle ya da bundan bağımsız olarak hastane içinde temas kurulan kişilerden bulaştığını ispat etmeleri gerekecektir. Virüs ile iç içe çalışan sağlık personelinin olayın iş kazası veya vazife malullüğü olduğunu ispatları çok sorunlu olmayacaktır. Ancak, virüs ile iç içe olmayan sağlık personelinin olayında, yazımız içinde incelenen örnek yargı kararlarında da belirtildiği üzere, virüsün nerede, ne zaman, nasıl ortaya çıktığı, kuluçka süresi gibi hususların ayrıntılı bir şekilde ortaya konulması, karmaşık durumların giderilmesi, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından verilen kararın da sigortalı veya hak sahipleri lehine olmasını sağlayacaktır. Burada son olarak; 5510 sayılı Kanunun (4/1-a) ve (4/1-b) bendi statüsünde sigortalı olanlar için işyerinde meydana gelen intihar ve işle ilgili olmayan hastalık şeklinde ortaya çıkan beyin kanaması, kalp krizi gibi vakaların iş kazası olarak kabul edilmesi durumunun (4-1/c) bendi kapsamında sigortalı olan memurlar açısından da vazife ile ilgili olmasa da vazife malullüğü sayılmasının eşitsizliği giderici bir etki yapacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- T.C. Yasalar (16.06.2006). 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu.
- Ankara: Resmi Gazete (26200 sayılı)
- T.C. Yasalar (17.06.1949). 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu.
- Ankara: Resmi Gazete (7235 sayılı)
- Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 15/04/2019 T. 2018/5018 E. 2019/2931 K. sayılı Kararı.
- Anayasa Mahkemesinin 11/12/2013 Başvuru Tarihli, 2013/8961 Başvuru No.lu, 06/01/2016 Tarihli Kararı.